

Jokūbas Vilius TŪRAS

SAPNUOJU, KAD EINU

FILMAS KŪRYBINĖS KINO TERAPIJOS PERSPEKTYVOJE

Jokūbas Vilius TŪRAS – teatro ir kino režisierius, Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje įgijo TV režisūros bakalauro ir dramos režisūros magistro laipsnį. Nuo 2017 metų – LMTA meno doktorantas. Meno tyrimo tema – „Kinas ir psichoterapija: nuo kūrybos iki analizės“ (darbo vadovai prof. Algimantas Puipa ir doc. dr. Lina Kaminskaitė-Jančorienė). Sukūrė filmus „Šventas laikas“ (2020), „Senas šautuvas“ (2020), „Apie Joną“ (2016).

Jo filmas „Sapnuoju, kad einu“ 2013 m. pelnė „Sidabrinės gervės“ apdovanojimą geriausio ilgametražio dokumentinio filmo kategorijoje. Nuolat kviečiamas pristatyti savo filmus žiūrovams, vesti edukacinius seminarus.

Jokūbas Vilius TŪRAS is a theatre and film director. He has obtained a Bachelor's degree in Television Directing and a Master's degree in Theatre Directing from the Lithuanian Academy of Music and Theatre. Since 2017, he has been an artistic doctorate student at the Lithuanian Academy of Music and Theatre. The topic of his artistic research is Film and Psychotherapy: From the Creative Process to Analysis (under the supervision of Prof. Algimantas Puipa and Dr. Lina Kaminskaitė-Jančorienė). Tūras' filmography includes Šventas laikas / Sacred Time (2020), Senas šautuvas / Old Rifle (2020), Apie Joną / About Jonas (2016) and Sapnuoju, kad einu / Dreaming the Path (2013, Silver Crane national film award as the best full length documentary). He is regularly invited to present his films to audiences and give educational seminars.

Iki meno doktorantūros studijų pradžios 2017 metais meno ar kino terapija specialiai nesidomėjau. Tai nebuvo ir mano darbų objektas ar tikslas. Stodamas į doktorantūrą, ketinau tyrinėti tokius klausimus: kiek filmo režisierius ir (arba) scenaristas yra atsakingi už savo kūrinio poveikį žiūrovams, ar jį įmanoma numatyti, jei taip, tai ar poveikio prognozės koreguoja (arba turėtų koreguoti) meninius sprendimus? Už savalaikes išvalgas nurodant kryptį, koreguojant tiriamojo darbo temas formuluotę ir tikslus nuoširdžiai dėkoju šio darbo vadovei doc. dr. Linai Kaminskaitei Jančorienei. Prisipažinsiu, kad porą metų slapta priešinausi: man atrodė, kad nei mano kūryba, nei biografija neturi nieko bendro su terapija. Gilindamasis į meno / kino poveikio vartotojui tyrinėjimų istoriją bei raidą, kūrybinės kino terapijos galimybes, analizuodamas savo patirtis ir charakterio ypatybes, naujai įgytų žinių kontekste ėmiau išvelgti savo filmų terapinį poveikį sau pačiam. Tiriamajame darbe analizuoju, kaip terapinis kūrybinio proceso poveikis reiškėsi kuriant filmus „Sapnuoju, kad einu“, „Senas šautuvas“ ir „Šventas laikas“. Kino terapijai būdingi du funkciniai modeliai: 1) kūrybinė kino terapija (angl. film and video-based therapy, therapeutic filmmaking arba videotherapy); 2) kino kūrinio analizės terapija (angl. cinema therapy arba movie therapy). Pirmasis modelis iškelia kūrybinio proceso (šiuo atveju – filmo ar video istorijos kūrimo proceso) terapinį poveikį, antrasis modelis orientuotas į patį meno (šiuo atveju – kino) kūrinį ir jo analizę siekiant terapinės naudos. Šiame straipsnyje aptariamas filmas „Sapnuoju, kad einu“ iš kūrybinės kino terapijos perspektyvos.

Cinema therapy had not been in the field of my interests before I started doctoral studies in the Lithuanian Academy of Music and Theatre in 2017. Nor had it been the object and aim of my creative work. When starting a doctorate, I was planning to research for such questions as: to what extent a filmmaker and (or) screenwriter is or should be responsible for the impact their work has on the viewer; can this impact be anticipated and if so, do or should these anticipations affect artistic decisions? I am grateful to my supervisor Dr. Lina Kaminskaitė Jančorienė for insightful guidance, which has led me to my current object of study. I must admit that I had strong reservations about it for two years: it seemed to me that neither my life nor creative work had anything to do with therapy. Yet as I studied the history of the research into the impact of art and specifically film on its consumers, delved into the therapeutic possibilities of filmmaking and analyzed my own experiences through this perspective, I started to realize a therapeutic effect of my own films on myself. In my dissertation, I analyze what therapeutic effect the creative process of making Dreaming the Path, Old Rifle and Sacred Time produced on me. By the way it functions, two patterns of film therapy are distinguished: 1) film and video-based therapy (or therapeutic filmmaking, or videotherapy) and 2) cinema therapy or movie therapy. The first one emphasizes the therapeutic effect of the creative process when making a film / video; the second one focuses on a work of art, that is, a film itself and its analysis in order to get some therapeutic benefits. This article discusses Dreaming the Path in the light of therapeutic filmmaking.

Čia ir toliau kadrai iš filmo „Sapnuoju, kad einu“

2016 metais Karolina Repečkaitė recenzijoje apie mano filmą „Sapnuoju, kad einu“ rašė: „Tūro filmas konstruojamas mėginant atsakyti į esminį piligrimystės klausimą – kodėl išvis ryžtamasi tokiam žygiui. Režisierius keliauja su kamera, spontaniškai fiksuoja ir kartais sinchroniškai pakomentuoja matomą vaizdą, o žiūrovo žvilgsnis keliauja kartu. Judanti, į aplinką nukreipta kamera panaikina perskyrą tarp ekrano ir žiūrovo. Pastarasis tampa pasakojimo dalininku“¹. Suprantama, kad nei kelionės, nei filmo tikslas nebuvo sąmoningas noras užsiimti kino arba kokia kita terapija. Tačiau norint paaiškinti terapinį visos kelionės ir filmo kūrimo proceso poveikį, svarbu paanalizuoti į kelionę paskatinusius leistus motyvus ir paaiškinti kūrybinius sprendimus montuojant didelės apimties medžiagą į pusantros valandos filmą.

2009 metais, kai sau, besilaukiančiai žmonai ir jos tėvams įrodžiau, kad kelionė iki Atlanto vandenyno pėsčiomis nuo Lietuvos per visą Europą prie Šv. Jokūbo kapo gali būti prasminga ne tik man (žmona buvo su manimi keliavusi pėsčiomis dalį Šv. Jokūbo kelio Ispanijoje prieš metus), apie filmavimą neleidau sau net galvoti, nes iš medikų ir anksčiau kelionių žinojau, kad keliaujant 30 dienų ant nugaros galima nešti tik 10 proc. savo kūno masės, kad nebūtų žalojami sąnariai ir stuburas. Filmas jokių būdu nebuvo pradinis ar pagrindinis mano kelionės tikslas ir motyvas. Jau pirmose kelionėse (trukusiose po mėnesį), nuovargio ir skausmų genamas, po savaitės ėjimo buvau priverstas išmėtyti net pačius lengviausius ir, kaip maniau, reikalingus daiktus. Taigi 2009-aisiais galvojau ne apie kamerą ar filmą. Tai buvo mano gerai apmąstytas asmeninis pasirinkimas. Dabar įvardinčiau, kad į kelionę mane išginė stoka. Stokos (angl. scarcity) fe-

nomenas savyje talpina visa ko priežastingumą ir pasekmes – žinių stygių, nerimą dėl to, kas vyksta ar vyks bei poreikį tą būseną keisti. VU filosofijos profesorius Albinas Plėšnys taip apibūdina stoką:

„Su materija siejamas potencialumas, su forma – aktualumas, o stoka siejasi su galinčios atsirasti formos trūkumu, bet ne su potencialumu. Stoka, suprasta kaip pradas, negali būti blogis. Stoka yra visos sukurtosios būties pradas ir priklauso daiktams pagal jų prigimtį, o tai, kas prigimtį atitinka, yra gėris. Stoka yra visų galimų kitimų, taip pat ir prigimtį tobulinančio tikslo bei laimės ir laisvės, pagrindas. Taigi stoka kaip pradas yra gėris. Stoka susijusi su laisvės įgyvendinimu. Be stokos nebūtų valios troškimo ir tuo pačiu laisvės įgyvendinimo. Tačiau stoka, kaip objektui deramos prigimties nebuvimas, yra blogis.“²

Iš pradžių tvirtai tikėjau, kad tai bus tik mano asmeninis ir, kaip maniau, gana intymus daugiabiaunis eksperimentas. Keletą motyvų, kurių tiesiogiai neminiu filme, būtų galima supaprastintai įvardinti taip: keliaudamas pėsčiomis norėjau pažinti, kuo gyvena kaime ar mieste gyvenantis lenkas, vokiečiai, šveicarai, čekai, prancūzai ar ispanai (o taip pat britai, japonai, australai, rusai, korėjiečiai ir kiti, sutikti kelyje), kuo jie tiki, kaip žiūri į ateitį, kaip jie suvokia amžinąsias žmonijos vertybes. Iškeliauju, nes jutau stiprų troškimą išsiaiškinti, kuo gyvena žmonės, kas jiems rūpi, ar jie pasitikės manimi, ar aš pasitikėsiu jais. Kaip pastebi iki šiol vykstančiuose susitikimuose filme „Sapnuoju, kad einu“ žiūrovai, iškeliauju, nes jutau ryšio su žmonėmis ir Dievu stoką. Į ilgą 205 dienų kelionę pradėjau ruošti 2009 rugpjūtį, išėjau po 5 mėnesių, 2010 metų sausio 5 dieną.

Norėdamas turėti kokį nors rašytinį įrodymą, kad nesu tiesiog vaikata ar nusikaltėlis, kreipiausi į Vilniaus kuriją, kunigą Julijų Sasnauską ir a.a. vyskupą Juozą Tunaitį. Parašytas lydraštis buvo išsiverstas į visas kelionės kalbas, pasirašytas ir užantspauduotas. Apie neįprastą kelionę žinia pasiekė etnologą a.a. Alfonsą Motuzą. Pirmo susitikimo metu jis pareiškė, kad į šią kelionę leistis be kameros neturiu teisės. Bandžiau įrodinėti, kad dėl viršsvorio galiu tiesiog nepasiekti tikslo, bet jis galiausiai įtikino ir uždegė mane. Iš pradžių tarp draugų aktorių ir operatorių tikėjau rasti bendražygi, bet neradau. Sumanymas tuomet sudomino prodiuserę Rasą Miškinytę.

Pusės metų kelionė sutilpo į 100 valandų nufilmuotos medžiagos, iš kurios po poros metų darbo prie montažo išėjo pusantros valandos filmas – 205 dienų kaleidoskopas. 2012 m. pabaigtas filmas nepateko į A klasės festivalius, bet nepateko ir į religinių filmų festivalius, kurių pasaulyje vyksta gana daug. Montuojant filmą daug svarstymų sukėlė religinio naratyvo kiekis. Piligriminės kelionės metu beveik kasdien filmuodavau skirtingas mišias, man tai gražu ir įdomu, nes kiekviena bažnyčia – net pati eklektiškiausia ir kičinė – vis dėlto yra savotiškas meno kūrinys. Taigi keliaudamas maniau, kad tos mišios įvairių šalių bažnyčiose su tokiais skirtingais eksterjerais ir interjerais, šviesa bei garsais (muzika, vargonais, giedojimu, maldomis ar visiška tyla) taps vienu iš kertinių filmo segmentų. Kiekvieną dieną pasiekęs kokį nors kaimelį ar miestą pirmiausia eidavau į mišias. Tai dariau ne tik iš pamaldumo ar dėl piligrimystės taisyklių, bet ir ieškodamas nakvynės. Pavargęs, alkanas, purvinas, sušalęs, kasdien kantriai išsėdėdavau mišiose, kartais po du kartus ar aplankydamas net tris bažnyčias. Tik tada įgydavau drąsos prieiti prie kunigo ar zakristijono, prisistatyti ir prašyti pagalbos rasti nakvynę. Kasdien pasiekus naują punktą, manęs laukdavo viena ar

kelios tokios psichologinės akistatos – veido, padorumo patikros. Neretai jos būdavo trumpos: pastebėję mane mišiose su kuprine, kunigai į lydraštį net nežiūrėdavo.

Pirminis bet kurios piligriminės kelionės tikslas nuo seno būdavo atlydai. Tik tam tikrą dalį ar visą kelią nukeliavusiems ir išpažintį atlikusiems piligrimams buvo atleidžiamos visos nuodėmės. Atgaila – taip pat vienas iš mano kelionės motyvų. Išpažintis siejasi su psichoterapijoje arba menų terapijoje užkoduotu bandymu išsipasakoti, atsiverti, išsigryninti per kūrybą. Visomis prasmėmis išpažinimas to, ko gailiesi, dėl ko kamuojama kaltė ar gėda, – tai lyg garbės žodis, pažadas sau pačiam pasikeisti. Tai yra gairės arba programa. Išpažintis neleidžia meluoti sau pačiam. Kelionės archetipai atspindi mūsų pasąmonę. Iš chronologiškai filmuotos medžiagos montuodamas filmą atkūriau archetipinę kelionę su visais jos etapais, kuriuos aprašė lyginamosios mitologijos pradininkas Josephas Campbells³. Paties Campbello idėjoms didelę įtaką padarė Carlo Jungo psichologinės archetipų studijos. Todėl tiek montuodamas, tiek analizuodamas filmą po peržiūrų su žiūrovais, tiek žiūrovai, analizuodami mano filmą – visi prisiliečiame prie archetipų, t. y. anot Jungo, kolektyvinės sąsąmonės. Tai leidžia visapusiškiau ir giliau suvokti patirtis.

Campbells aprašo itin apčiuopiamus panašumus tarp herojų-didvyrių mitų skirtingose kultūrose. Herojus visur yra herojus, kelionė visur yra kelionė, kliūtys visur lieka kliūtėmis, virsmas jas įveikus arba ne – neišvengiamas. Naratologijoje ir lyginamojoje mitologijoje atsiranda sąvoka monomitas, kurį Campbells vadina tiesiog herojaus kelione (angl. the hero's journey). Monomitas suvokiamas kaip vienijanti ir bendra visų mitų struktūra. Campbello manymu, bet kuris mums žinomas senovės Graikijos, Skandinavijos ar Indijos mitas turi vieną nekintantį kartinį mito elementą – iškeliau-

jantį herojų. Pavyzdžiui, prieš 2000 m. pr. m. e. parašytas Gilgamešo epas lyginamas su 1000 metų vėliau pasirodžiusiais „Iliada“ ir „Odisėja“. Panašią į Odisėjo istoriją turi ir keltų kultūra. Viskas vienaip ar kitaip nuolatos atsikartoja⁴.

Mano kelionės aplinkybės ir filmo epizodai glaudžiai siejasi su Campbello nurodytais trimis monomito etapais: 1) išvykimu; 2) iniciacija; 3) sugrįžimu. Šie trys pamatinę monomito struktūrą sudarantys etapai skirstomi į 17 kelionės tarpinių.⁵

Pirmajam – išvykimo – etapui būdingas atsiskyrimas, kai herojus dvejoja, ar verta išvykti, bet galiausiai jam pavyksta atsiskirti nuo įprastų sociokultūrinių funkcijų, atsakomybių, įsipareigojimų. Filmo „Sapnuoju, kad einu“ herojaus išvykimo etape taip pat galima išskirti penkis Campbello minėtus tarpinius.

1) Kvietimas į kelią. Šį tarpinį atitinka epizodas, rodantis, kaip herojus su žmona tyrinėja būsimos kelionės maršrutą, lanksto žemėlapi, peržvelgia visą kelią kompiuterio ekrane.

2) Herojus atmeta kvietimą. Tarpinį, kuriame herojus patiria nerimą dėl nežinios, paliekamų įsipareigojimų, abejones savo jėgomis, filme žymi rytas prieš pat išėjimą. Trumpame kadre matome keliautoją, žiūrintį į savo atvaizdą veidrodyje, tarsi svarstyty, klaustų savęs, ar daro teisingą žingsnį. Dukart pasikartoja kadrai, kur herojus, tik pradėjęs kelionę, lyg abejodamas eiti ar neiti, sėdi ant suoliuko.

3) Antgamtiška (nelaukta) pagalba. Ją galėtų simbolizuoti už kadro likusi malda.

4) Pirmojo slenksčio peržengimas. Filme tai atsisveikinimas su žmona ir miegančiu kūdikiu bei išėjimas pro buto ir laiptinės duris.

5) „Banginio pilve“. Tai riba tarp šio ir kito pasaulio, susikertančių realybių „muitinė“, herojaus akistata su nauja realybe. Šį tarpinį atspindi kelionės pradžios kadrai, kai keliautojas, palikęs šiltą, jaukų namų židinių, naktį per sniegą žingniuoja tuščiomis Vilniaus gatvėmis. Jis pradeda skaityti žmonai adresuotą „laišką-testamentą“. Laiško adresatą galima suvokti plačiau – tai ne tik žmona, bet ir mama, dukra, Dievo motina.

Antrasis kelionės etapas – iniciacija. Atsiskyręs nuo pasaulio ir sociumo, herojus patenka į tarpinę, stebuklinę pavojų zoną, pavirsta tarsi gyvu numirėliu, ir nėra aišku, ar jis atgims.

1) Išbandymų kelias. Šio tarpinio atspindžiai filme – slidus žiemos kelias, kalnai, tinstančios, pūslėtos, gydomos kojos, pasiklydimas kalnuose.

2) Susitikimas su deive. Filme tai susitikimas su prancūzų vienuole Rocamadouro miestelyje. Čia herojus atvyksta po ilgo klaidžiojimo kalnuose, pametus kelią.

3) Moteris kaip gundytoja. Kalbėdamas su vienuole, herojus kviečia ją keliauti kartu.

4) Susitaikymas su tėvu. Tai visą kelionę lydintis pasakojimas apie gyvenimo klaidas, savo tėvą. Tas pasakojimas yra lyg duoklė piligrimystės ritualui, susijusiam su šv. Jokūbo kelio naratyvu – bausmės atlikimo, atgailos, išpažinties, susitaikymo, nuodėmių atleidimo ir visuotinių atleidimų ritualu.

5) Apoteozė. Tai kelionės ir filmo kulminacija. Lydimas ispanų vienuolės, keliautojas įžengia į Santjago katedrą, kur vyksta visuotiniai atleidimai. Stovint eilėje prie šventojo sarkofago, vienuolė pakylėtai keliautojui pasako, kad tokį kelią įveikęs pilgrimas įgyja teisę melstis arba už vieną mirusįjį, arba už save. Bet, priduria ji, šiandien jis turėtų melstis už save, nes tuo pasireiškė begalinė Dievo malonė.

6) Aukščiausioji dovana, arba galutinis gėris. Pagrindinis veikėjas meldžiasi prie sarkofago su šv. Jokūbo palaikais, vėliau tradiciškai apkabina šventojo statulą, prašydamas malonių.

Trečiasis herojaus kelionės etapas – sugrįžimas. Pasak Campbello, tai „įsiliejimas į visuomenę iš naujo, būtinas tam, kad į pasaulį nesiliautų liejusis dvasinė energija, visuomenės požiūriu jis pateisina ilgalaikį herojaus pasišalinimą...“⁶

1) Atsisakymas grįžti. Tai atspindi epizodas su jubiliejinų metų šventiniais fejerverkais prie Santjago katedros. Įvairiaspalvių salvių fone juntamas vėl atsirandančios tuštumos ir liūdesio dėl pasibaigusios kelionės jausmas.

2) Stebuklingas pabėgimas. Šis tarpsnis filme nevisiškai atitinka Campbello aprašymą. Filmo herojus šiame tarpsnyje nepatiria persekiojimų ar naujų sunkumų. Tačiau jo skrydis lėktuvu po pusės metų ėjimo pėsčiomis atrodo magiškas. Matome mažėjantį kylančio lėktuvo šešėlį – tai lyg atsiveikinimas su tuo kitu pasauliu, su visomis nuodėmėmis.

3) Pagalba iš išorės. Keliautojas dėkoja Dievui.

4) Slenksčio peržengimas grįžtant. Grįžimo į kasdienį pasaulį tarpsnis atspindi sutikimo oro uoste epizode, kai užaugusi dukra verkia nepažindama tėvo.

5) Dviejų pasaulių meistras. Šis tarpsnis mituose simbolizuoja įgytą herojaus „laisvę pirmyn ir atgal per eiti pasaulių ribą... nesuteršiant vieno pasaulio pradų kito pasaulio pradais, tačiau leidžiant protui pažinti vieną padedamam kito.“⁷ Dažnai tai vaizduojama viena atsimainymo akimirka. Filme tai galėtų atspindėti epizodas, kai tėvui nusiskutus barzdą ir plaukus, dukra liaujasi verkusi – atpažįsta jį.

6) Laisvė gyventi. Filme šį tarpsnį atspindi paskutinė nuotrauka su žmona, vyresniąja ir mažąja dukromis, giminaičiais.

2012 m. po vienos iš filmo premjerų pirmą kartą išgirdau klausimą, kuris net ir praėjus dešimčiai metų mane karts nuo karto verčia susimąstyti. Įdomiausia tai, kad klausimas tą kartą buvo užduotas jau atsiveikus su žiūrovais, man bešeinant iš salės. Tarpdury mane sustabdė kino teatro darbuotoja ir liūdnai, beveik retoriškai paklausė: „Bet juk niekas nepasikeitė..?“ Suglumau, nes ką tik po sėkmingos peržiūros žiūrovams atsakinėjau į klausimą „kas pasikeitė?“ Sutrikęs mažiau, ką jai atsakyti. Link mūsų judėjo iš savo vietų pakilę žiūrovai, nebuvo jokios galimybės ilgiau pabendrauti, įdinti tokios kelionės pranašumus, turėjau galimybę atsakyti tik labai trumpai ir taikliai arba visiškai lėkštai. Nepamenu, ką atsakiau, bet šitaip suformuluotą merginos klausimą nuo tos dienos nešiojuosi su savimi, vis permąstydamas, ką mano gyvenime pakeitė kelionė ir filmas. Remdamasis L. J. Johnson, J. L. Coheno ir P. P. Orr mintimis apie kūrybinės kino terapijos poveikį⁸, galiu teigti, kad tiek filmo „Sapnuoju, kad einu“ kūrimas, tiek jo montavimas man turėjo didžiulę terapinę naudą.

Pirmiausia tiek ruošimasis pusmetį trukusiai kelionei, tiek pats filmavimas, sutiktų žmonių kalbinimas, tiek darbas su filmo montażu man suteikė teigiamų patirčių. Jaučiau daugybės žmonių susidomėjimą šiuo projektu ir palaikymą. Nors dukrai buvo tik du mėnesiai, mano sumanymui pritarė žmona, jos tėveliai, mano mama, Vilniaus arkivyskupijos kurija, a.a. prof. Alfonsas Motuzas, Marijos radijas, prodiuserė Rasa Miškinytė. Praėjus keturiems kelionės mėnesiams, būsimą filmą parėmė Kultūros rėmimo fondas. Dabar jau sunku suskaičiuoti, kiek žmonių prisidėjo sumanymą įgyvendinant. Šis palaikymas suteikdavo jėgų ir drąsos, nes kelionė buvo ganėtina pavojingas ir sekinantis nuotykis, pilnas išbandymų, iššūkių ir netikėtumų, kas rytą pabudęs leisdavai į nežinią. Vis dėlto sunkumai grūdino, stiprino pasitikėjimą. Sėkmingai sugrįžęs su 100 valandų filmuotos medžiagos, jaučiau prie tolesnio filmo kūrimo ir viešinimo prisidėjusių žmonių entuziazmą, daugeliui apie kelionę sužinojusių žmonių ji tapo įkvėpimo šaltiniu. Net ir praėjus dešimčiai metų mane vis dar kviečia įvairiose vietose rodyti filmą ir susitikti su žiūrovais. Taigi pats sumanymo įgyvendinimo procesas dovanojo teigiamų patirčių, o pasiektas tikslas, kurį liudija ne tik sėkminga kelionės pabaiga ir sukurtas filmas, bet ir filmo gyvybingumas, suteikė prasmingumo jausmą.

Šis žygis per visą Europą, kelyje sutikti ir kalbinti įvairių tautybių, profesijų, skirtingas gyvenimo patirtis ir įsitikini-

mus turintys žmonės bei darbas prie filmo pakeitė daugybę mano išankstinių nuostatų, praturtino tikrovės suvokimą, o svarbiausia – padėjo kitaip pažvelgti į save patį. Filmas „Sapnuoju...“ kalba apie skausmingas gyvenimo patirtis, praradimus, nuopoličius ir atsitiesimą. Tai lyg išpažintis. Kita vertus, išpažinties rimtumui atsvara tapo saviironija. Esu sulaukęs klausimų, kodėl į filmą nepakliuvo dramatiškesnių, atviriau sunkumų, kančių, fizinių išsekimą atspindinčių kadru. Mąstydamas, kaip tai paaiškinti, supratau, kad būdamas ypač pavargęs ar nusiminęs tiesiog neprisiversdavau filmuoti. O tuos net ir sunkesnius momentus, į kuriuos sugebėdavau pažvelgti su ironija, pavykdavo užfiksuoti. Pavyzdžiui, epizode, kur žiūriu į kamerą, pirmajame kelionės trečdalyje, išgyvenau beprasmybės jausmą – kur aš čia einu, ką darau, bet improvizuotas ironiškas kreipimasis į būsimą save ateityje („Kaip tu ten, Jokūbai, po dešimties, dvidešimties metų?“) neleido nugrimzti į sunkias mintis. Filmo forma atlikta išpažintis ir pati kelionė palengvino kaltės dėl praeities paklydimų našta ir atvėrė ilgą atleidimo sau kelią. Nuo pat pradžių iki šiol esu kviečiamas rodyti filmą labai skirtingose bendruomenėse – mokyklose, universitetuose, reabilitacijos centruose, net kalėjime. Po peržiūrų vykstančios diskusijos, užduodami klausimai atgaivina prisiminimus, verčia iš naujo analizuoti ir įvertinti savo patirtis, atveria naujų požiūrio kampų. Kitaip tariant, šis filmas ne tik kūrimo, montavimo metu, bet ir su kiekviena peržiūra suteikia peno savo gyvenimo ir patirčių analizei, padeda geriau ir giliau suvokti savo jausmus ir išgyvenimus.

Kiekvienas filmas atneša naujas pažintis. Šio filmo komanda – tai ne tik prodiuseris, montažo režisierius, kompozitoriai. Tai visi prie šios istorijos prisidėję ir prisidedantys žmonės: tie, kurie mane išlydėjo, tie, kurie visiškai manęs nepažinodami, pasitikėdavo ir kasdien mane įsileisdavo namuoti, taip pat tie, kurie ateina į filmo peržiūras, klausia ir diskutuoja. Bendraujant su kitais komandos nariais ir su filmo žiūrovais plėtėsi mano suvokimas apie tai, kaip mane mato kiti ir kaip aš matau kitus.

Beveik kasdien pusę metų vykęs filmavimas ir du metus trukęs montažas apvalė protą, išgrynino emocijas. Kaip minėta, filme „Sapnuoju...“ atskleidžiu skausmingus prisiminimus. Montażas padėjo tos mano gyvenimo dalies istoriją struktūruoti ir tuo pačiu pamatyti kryptį, arba kitaip – sutvarkyti vidinę jausmų, nuoskaudų, kalčių, baimių ir kitų išgyve-

nimų sumaištį. Tuo pačiu suteikė naują, aiškesnę buvusio ir būsimą gyvenimo suvokimą.

Kartais šį filmą pompastiškai pavadinu sielos rekonstrukcija ir suprantu, kad bent kol nepuolu į nuodėmes ir esu gyvas, pats sau galiu jį taip vadinti. Šio filmo paskatinta kūrybinė kino terapija tęsiasi iki šiol. Bent kartą per metus esu vis dar kviečiamas atvykti susitikti su žiūrovais. Tokiu būdu nuolat išlieku su šiuo didžiuoju savo gyvenimo naratyvu, kuris primena viltį užėjus niūrioms mintims.

Jokūbas Vilius TŪRAS

¹ Karolina REPEČKAITĖ. Jokūbas Vilius Tūras: „Ir pajutau palengvėjimą, lyg atidavęs duoklę Keliui.“ – Šiaurės Atėnai. 2016-07-22.

² Albinas PLĖŠNYS. Stoka ir jos vertybiniai aspektai. Stokos reiškinys: būtis, žmogus ir bendruomenė. Sud. Elena Leontjeva, Aneta Vainė, Marija Vyšniauskaitė. – Vilnius: Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2016, p. 39.

³ Joseph CAMPBELL. Herojus su tūkstančių veidų. – Vilnius: Tyto alba, 2015.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid, p. 46–48.

⁶ Ibid, p. 47.

⁷ Ibid, p. 256.

⁸ J. Lauren JOHNSON. Vision, Story, Medicine: Therapeutic Filmmaking and First Nations Communities. Video and Filmmaking as Psychotherapy: Research and Practice. Sud. Joshua L. Cohen, J. Lauren Johnson et al. Routledge, 2015, p. 60–61; Joshua L. COHEN ir Penelope P. ORR. Film / Video-Based Therapy and Editing as Process From a Depth Psychological Perspective. Ibid, p. 29–40.

